ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Ю.М. ГАЛІЦЕЙСЬКА

О.В. ДЗЮБЛЮК

Тернопільський національний економічний університет,
кафедра банківської справи

В статті розглядаються теоретичні питання фінансової стійкості комерційних банків, її роль у збереженні конкурентних позицій банківських установ на ринку, управління фінансовою стійкістю банку, а також виявлення шляхів зміцнення фінансового стану комерційних банків з огляду на важливість питання правильного формування та використання банківських ресурсів. .

В умовах ринкової системи важливого народногосподарського значення набуває вирішення наукової задачі зміцнення фінансової стійкості комерційних банків. *Актуальність* розв'язання такої задачі має значення не тільки для України, а і для будь-якої з розвинутих країнах світу.

Аналіз публікацій з даної проблеми показав, що питання теоретичних основ фінансової стійкості комерційних банків знайшли своє відображення у роботах західних вчених Д.Ковни, Такки К., Роуза П., Уайтинга Д., російських вчених Бора М.З., Вороніна Д.В., Іванова Л.Н., Дванова А.Л., Іванова В.В., Маслеченкова Ю.С., Лаврушина О.І., Пайової Г.С., Уткіна Е.А., Черкасова В.Е. та інших.

В наукових колах України дослідження цієї проблеми найшли своє місце в роботах Герасимовича А.М., Данильченка К.М., Дзюблюка О.В., Заруби О.Д., Мороза А.М., Мируна МЛ., Полозенка Д.В., Савлука М.І.

Щодо зроблених західними вченими досліджень фінансового стану комерційних банків зазначимо, що вони спираються, на відмінну від української, на законодавчу базу, відповідають реаліям розвинутого економічного середовища, застосовують сучасні банківські технології, тощо. Тому використовувати їх в сучасній вітчизняній банківській практиці необхідно, але з урахуванням особливостей сучасного стану економіки України. З цих позицій дослідження українських і російських авторів в більшій мірі відповідають вимогам нашого сьогодення, бо вони розглядають принципи формування фінансового менеджменту, способи і прийоми фінансового аналізу надійності, платоспроможності, ліквідності та інші питання діяльності комерційних банків в умовах вітчизняної економіки.

Розвиток економіки України висуває нині і буде безперечно висувати в майбутньому такі питання, вирішення яких, як в теоретичному, так і в практичному плані було б адекватним сьогоднішнім економічним умовам в Україні. Це повністю відноситься і до подальшого дослідження проблеми фінансової стійкості комерційних банків.

Метою даної роботи є дослідження фінансової стійкості комерційних банків, її ролі в збереженні конкурентних позицій банківських установ на ринку, управління фінансовою стійкістю банку, а також виявлення шляхів зміцнення фінансового стану комерційних банків.

У теоретичному плані фінансова стійкість комерційного банку ще не досліджена. Немає навіть однозначної думки щодо її змісту. Деякі автори вважають, що стійкість будь-якого банку визначається збалансованістю його портфелів активів і пасивів, якістю кредитно-інвестиційного портфеля і кількістю клієнтів, що обслуговуються.

По-перше, в цьому твердженні нічого не сказано про прибутковість банку як необхідну умову його фінансової стійкості. По-друге, неясне ставлення авторів до показників платоспроможності й ліквідності і важливості їх для визначення фінансової стійкості. По-третє, навряд чи фінансова стійкість банку залежить від кількості клієнтів, які в ньому обслуговуються, хоча вони можуть, в разі неповернення кредитів, завдати банку великих збитків, що похитне його фінансову стійкість.

Інші автори визначають фінансову стійкість комерційного банку як „відповідність" (невідповідність) діяльності банку основним плановим (нормативним) узагальнюючим показникам, які синтезують характеристики економічних складових фінансової стійкості банку: обсягу й структури власних засобів, рівня доходів і прибутку, норми прибутку на власний капітал, достатності, ліквідності, мультиплікативної ефективності власного капіталу, створення доданої вартості банком" [26].

Однак, по-перше, фінансова стійкість банку не може визначатись відповідністю чи невідповідністю діяльності банку плановим нормативам, бо останні є орієнтовними і невірно розрахованими. По-друге, фінансова стійкість банку виражає стан його фінансів на певну дату, коли проводиться аналіз, і на протязі навіть нетривалого періоду може змінюватись в той чи інший бік. По-третє, у фінансову стійкість банку не включені такі важливі елементи, як величина заборгованості і платоспроможності банку.

Стійкість комерційного банку, на наш погляд, знаходиться під впливом всіх аспектів його діяльності і має складну структуру з кількома основними елементами.

Стійкість банку по капіталу. В основі її лежить обсяг власного капіталу банку. Це грошові кошти, які в разі необхідності можна використати для повернення депозитів, з них можна сформувати резерв для погашення непередбачених збитків чи боргів. Власний капітал

є і джерелом фінансування розвитку банку, подолання негативних ситуацій, зумовлених форс-мажорними обставинами, зміною кон'юнктури на кредитному ринку.

Комерційна стійкість банку. Це такий стан діяльності банку, який виражає: рівень його зв'язків з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури, розвиненість і міцність взаємовідносин з державою; включення в систему міжбанківських відносин; якість співробітництва з кредиторами, дебіторами, клієнтами і вкладниками. Комерційна стійкість залежить від грошового капіталу банку і його реального капіталу; концентрації активів і приватних вкладів у розпорядженні одного фінансово-кредитного закладу; контрольованості фінансових потоків в країні.

Організаційна стійкість банку. Організаційна структура банку і механізм її управління повинні відповідати як реалізації основної функції фінансово-кредитного закладу, так і конкретному асортименту банківських послуг і продуктів, що лежать в основі тактики і стратегії банку. Організаційно-структурна стійкість комерційного банку визначається функціонально-технологічною документацією, що регламентує всі аспекти його діяльності, які стосуються організаційної структури і специфічних банківських операцій[39].

Функціональна стійкість банку. В основі її - або ж спеціалізація банку асортименту послуг і продуктів (це дозволяє раціонально і ефективно управляти власним, залученим і запозиченим капіталом), або ж універсалізація банку, розширення асортименту його операцій (це також веде до підвищення функціональної стійкості, бо приваблює клієнтів, дає їм можливість задовольнити всі свої потреби в банківських послугах і продуктах в одному банку).

Фінансова стійкість банку, її зміст в діяльності банку розкривається через основні показники, що виражають і синтезують результативність інших складових стійкості фінансово-кредитного закладу. Насамперед це такі показники як обсяг і структура власних засобів; рівень дохідності і прибутковості; норма прибутку на власний капітал; дотримання встановлених показників ліквідності; мультиплікативна ефективність власного капіталу; обсяг створеної добавленої вартості [22].

Підтримання банком фінансової стійкості дозволяє йому зберегти конкурентні позиції на кредитному ринку. Разом з тим це дуже складне завдання, бо на фінансову стійкість комерційного банку впливають як макро- і мікроекономічні фактори, так і фактори неекономічного характеру.

Зміцнення фінансової стійкості комерційного банку є важливим не лише для самого банку, а й, як свідчить зарубіжна практика, та вже й вітчизняна, для всієї держави.

Досить вагомою складовою фінансової стійкості банку є розмір його капіталів.

Розмір капіталу банку - це регулятор виваженості його діяльності, оскільки через нього, через визначення нормативів капіталу - держава встановлює такі правила економічної поведінки, виконання яких оберігає банк від фінансової нестійкості і надмірних ризиків. Як справедливо зазначають деякі автори, "до числа найбільш складних проблем в банківській діяльності відноситься проблема визначення достатності власного капіталу банку".

Складність цієї проблеми полягає в тому, що потрібно визначити не абсолютну величину капіталу, а відносну величину достатності власного капіталу, завдяки якій забезпечується контроль за якістю управління й фінансовою стійкістю банку.

При дефіциті капіталу банк може пристосуватись до нормативних вимог трьома способами: збільшити капітал; скоротити активи; змінити структуру активів зі зниженням частки високоризикових вкладень.

Здійснюючи аналіз рівня фінансової стійкості банку виключно важливо зробити правильний відбір необхідних аналітичних показників.

Найважливішим для оцінки фінансової стійкості банку є аналіз розміщення його залучених ресурсів, аналіз здатності активів приносити доходи і підтримувати ліквідність. Відношення ж обсягу позичкових засобів до власного капіталу характеризує інший бік діяльності банку - рівень його активності в акумуляції тимчасово вільних засобів, ці засоби є для банку основним джерелом його кредитної й інвестиційної діяльності. Оптимальний обсяг залучених банком ресурсів визначається безпекою і дохідністю їх розміщення, рівень яких контролюється через норматив достатності капіталу. При зниженні якості кредитів та інших активів, що обертаються на ринку, банк змушений обмежувати притік депозитів до рівня, що відповідає їх реальній ефективності.

Структура банківського капіталу має бути достатньо безпечною для того, щоб витримати ризик втрат будь-яких активів банку.

Враховувати слід такі види ризиків:

- кредитний ризик, тобто можливість того, що банку не будуть повністю і в строк повернені борги;

- інвестиційний ризик, тобто можливість того, що ринкова вартість фінансових вкладень чи інших інструментів, які банк тримає у формі активів, впаде нижче її балансової вартості;

- ризик примусового продажу, тобто можливість того, що при спробі банку продати активи ринок буде наскільки обмеженим, що ціна активів буде набагато менша від їх ринкової вартості.

Врахування банківських ризиків не означає можливості їх уникнення в будь-якому випадку. З метою запобігання негативних наслідків від дії можливих несприятливих

обставин використовується система страхування тих банківських ресурсів, які розмішуються як кредити.

При формуванні обсягу залучених і запозичених коштів банк повинен раціонально підходити до різноманітних їх джерел, оптимізувати їх, бо вони мають різний вплив на його фінансову стійкість. Використання банком не власних коштів розширює його кредитні ресурси, але доцільно залучати такий обсяг цих коштів, який в подальшому можна розмістити в активах як кредити. Значне перевищення необхідної кількості залучених й запозичених коштів може призвести до збитковості кредитних операцій комерційного банку і тим самим погіршити його фінансову стійкість.

Одним із основних завдань для банків України є забезпечення фінансової стійкості та якісного розвитку за рахунок підвищення рентабельності діяльності.

Зважаючи на те, що прибуткова діяльність є необхідною умовою фінансової надійності, основними напрямами забезпечення стабільної прибуткової діяльності банків у подальшому повинні бути зростання та поліпшення якості й структури активів за рахунок збільшення частки саме дохідних активів, що сприятиме збільшенню доходів, та зниження рівня банківських витрат, насамперед за рахунок загальних адміністративних витрат, зокрема – на утримання персоналу. Банкам необхідно диверсифіковувати дохідні джерела, вживати заходів щодо зменшення ризиків, збільшення обсягу власного капіталу.

Рівень капіталізації – один із визначальних факторів, що впливають на фінансовий стан банків та перспективи їх розвитку. Протягом останніх років в умовах посиленого контролю з боку банківського нагляду за рівнем капіталізації, підвищення вимог щодо якості капіталу мала місце тенденція до підвищення рівня капіталізації банків.

Недостатній рівень капіталу на сьогодні є одним зі стримуючих чинників подальшого стабільного розвитку та ефективного функціонування банків, їх активної участі в забезпеченні структурної перебудови економіки.

Зважаючи на гостру потребу в підвищенні рівня капіталізації – основи надійності й конкурентоспроможності банків на внутрішньому і міжнародному ринках, їм необхідно вживати заходів щодо збільшення статутного капіталу шляхом проведення нових емісій акцій та реінвестування дивідендів, залучення іноземного капіталу. Слід інтенсивніше застосовувати й процедуру реорганізації банків шляхом приєднання, злиття, проводити фінансову політику спрямовану на підтримання фінансової стійкості і надійності.

Серед основних передумов ефективного функціонування банків та їх фінансової стійкості – стабільність і достовірність ресурсної бази банків, прогресивність структури їх зобов’язань, збалансованість активів і зобов’язань за строками.

Для поліпшення своєї діяльності банки повинні постійно вживати заходів щодо збільшення обсягів залучених коштів (передусім довгострокових зобов'язань юридичних і фізичних осіб), підтримання ліквідності на достатньому рівні шляхом узгодження строків залучених коштів і вкладень банків, забезпечення оптимального співвідношення між власними та залученими коштами, підвищення ефективності управління зобов'язаннями, що сприятиме скороченню витрат і підвищенню рівня прибутковості діяльності.

Література

1. Закон України „Про банки і банківську діяльність" // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2001. - №1. – С.3-47.

2. Закон України від 23 лютого 2006 р. №3480-IV "Про цінні папери і фондову біржу " // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2006. - №5. – С.3-29.

3. Милюков А. Как укрепить ликвидность банков // Бюллетень финансовой информации.- 2005.- № 8 (15).- С. 15-19.

4. Мурычев А.В. Капитализация и конкурентоспособность банков – факторы успеха // Банковское дело. – 2007. - №7. – С.48-52.

5. Степаненко А. Системна перебудова банківських установ і робота з проблемними банками // Банківська справа. - 2005.-№ І.-С. 15-23.

6. Турбанов А.В. Формирование ресурсной базы банковского сектора // Банковское дело. – 2007. - №10. – С.56-57.

7. Уманців Ю.М. Банківська система України в умовах глобалізації світового фінансового простору // Фінанси України. – 2006. - №12. – С.88-100.

8. Халява С.П. Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її регулювання // Банківська справа.- 2005.- №4- С.23-30.

Заявка

на участь у І Всеукраїнській науково-практичній

конференції студентів та молодих вчених

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

П.І.П. Галіцейська Юлія Миколаївна, викладач кафедри банківської справи ТНЕУ.

Науковий керівник: Дзюблюк Олександр Валерійович, доктор економічних наук, професор, завідуючий кафедрою банківської справи ТНЕУ.

Назва навчального закладу: Тернопільський національний економічний університет

Адреса: 36003 м. Тернопіль, вул. Транспортна 7/34

Телефон: 8 (0352) 25-06-56 дом.

8-067-368-22-87 моб.

8 (0352) 23-60-29 роб.

E-mail: luliki@yandex.ru

Назва секції: Проблеми та пріоритетні напрямки розвитку банківського бізнесу

Назва доповіді: Проблеми фінансової стійкості в контексті формування ресурсів комерційних банків

Потреби у житлі немає / Публікація статті